

СОЦІОЛОГІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ КРИЗ ТА КОНФЛІКТІВ

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	<i>C - соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини</i>
Спеціальність	<i>C5 Соціологія</i>
Освітня програма	<i>Врегулювання конфліктів та медіація</i>
Статус дисципліни	<i>Нормативна</i>
Форма навчання	<i>очна(денна)</i>
Рік підготовки, семестр	<i>1 курс, 2 семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>6 кред. ЄКТС/180 годин: лекції – 30 год., семінарські – 30 год., самостійна робота – 120 год.</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>Залік, МКР, реферат</i>
Розклад занять	<i>https://schedule.kpi.ua/</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	<i>Лектор і практичні: докт. соціолог. наук, Кухта Мирослава Павлівна miroslavakukhta@gmail.com</i>
Розміщення курсу	<i>https://classroom.google.com/c/ODE4MTY3MzM1ODcw</i>

Програма навчальної дисципліни

Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Дисципліна забезпечує інтеграцію знань з соціології, соціальної психології, соціології громадської думки, соціології культури, соціології конфлікту, а також інструментальних підходів до аналізу криз і конфліктів у сучасному соціальному середовищі. Вивчення дисципліни сприяє розвитку аналітичного мислення, навичок міждисциплінарного аналізу, вміння виявляти та моделювати соціальні ризики й конфлікти, оцінювати наслідки кризових процесів, формулювати стратегії їх подолання на індивідуальному, груповому та суспільному рівнях. Предметом навчальної дисципліни є суперечливий стан особистості, спільнот і суспільств під час структурних і ціннісних перебудов, кризи попередніх сценаріїв життєдіяльності як у глобальному просторі, так і в національних вимірах.

Комунікація з викладачем можлива і заохочуватиметься на навчальних заняттях, а також в межах двох годин консультацій з викладачем, які проводяться за графіком, доступним на сайті кафедри соціології.

Відповідно до вимог ОПП **метою дисципліни** є формування у студентів здатностей:

- застосовувати знання в практичних ситуаціях (ЗК-1);

- діяти соціально відповідально та свідомо (ЗК-6);
- навички міжособистісної взаємодії (ЗК-7);
- оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології (ФК-1);
- опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій (ФК-2);
- здійснювати аналіз соціальних причин та наслідків конфлікту (ФК-9).

Завданням дисципліни є формування у студентів таких результатів навчання:

- здатність використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності (РН 1);
- уміння пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач (РН 4);
- ефективно виконувати різні ролі (зокрема організатора, комунікатора, критика, генератора ідей, виконавця тощо) у команді в процесі вирішення фахових задач (РН 6);
- розуміти соціологічні теорії конфліктів та миру, причин та особливостей перебігу регіональних та етнічних конфліктів у світі, методів та процедур їх врегулювання та попередження (РН 13).

У процесі вивчення дисципліни здобувачі також набувають практичних умінь:

- аналізувати соціальні конфлікти, їх причини, динаміку та наслідки на різних рівнях соціальної взаємодії;
- застосовувати базові методи діагностики конфліктних ситуацій у соціальних групах і спільнотах;
- використовувати інструменти медіації, фасилітації та переговорів для врегулювання конфліктів;
- оцінювати вплив соціально-психологічних чинників на поведінку учасників конфлікту;
- формулювати стратегії попередження ескалації конфліктів і підвищення суспільної стійкості
- проводити аналіз кризових процесів у соціальних інституціях і визначати можливі механізми їх подолання.

Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Пререквізити: Теорія і історія врегулювання конфліктів, Соціологія особистості, освіти та культури, Медіація у врегулюванні конфліктів.

Постреквізити: Соціальна ідентичність та конфлікти в модерному соціумі, Сімейна медіація, Виробнича практика, Переддипломна практика.

Зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Теорія соціальних конфліктів і кризових процесів

Тема 1. Соціальні конфлікти і кризи як об'єкти міждисциплінарного аналізу

Тема 2. Класичні теорії соціального конфлікту (К. Маркс, Г. Зіммель, Р. Дарендорф, Л. Козер)

Тема 3. Сучасні соціологічні моделі конфліктності (структурно-функціональні, інтеракціоністські, ресурсні, системні підходи)

Тема 4. Психологічні моделі кризи та конфліктної поведінки особистості (психоаналітичні, екзистенційні, когнітивно-біхевіористські підходи)

Тема 5. Афективні механізми конфлікту та роль емоцій у колективній поведінці

Розділ 2. Інституційні та інформаційні виміри соціальних криз

Тема 6. Кризові процеси в інституційних системах: від легітимності до розпаду

Тема 7. Соціальні ризики, глобальні загрози і вразливість соціальних інститутів

Тема 8. Цифрові платформи як агенти соціальної поляризації та конфлікту

Тема 9. Формування і трансформація громадської думки в умовах соціальних потрясінь

Тема 10. Дезінформація, інформаційні війни та медійні стратегії ескалації і деескалації конфліктів

Розділ 3. Соціальна структура, культура і пам'ять у конфліктних процесах

Тема 11. Демографічна структура соціальних конфліктів (вікові, статеві, поколіннєві розломи)

Тема 12. Культурна ідентичність, стигматизація та образ Іншого в умовах конфлікту

Тема 13. Колективна травма і соціальна пам'ять у формуванні посткризових ідентичностей

Тема 14. Психологічна резильєнтність, довіра і соціальний капітал як ресурси суспільної стійкості

Тема 15. Соціальні технології попередження та подолання конфліктів (медіація, фасилітація, відновні практики)

Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення дисципліни достатньо опрацювати навчальний матеріал, який викладається на лекціях, а також ознайомитись з літературою.

Основна література

1. Чаплик М. М. Злочинність та соціальна мобільність в умовах аномії: соціологічний аналіз 49-56 Габітус. Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій Видавничий дім «Гельветика» 2022
2. Велитченко Л. К., Сюй Болунь Факторна концептуалізація атрибутивної поведінки 64-69 Габітус. Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій Видавничий дім «Гельветика» 2022
3. Готинян-Журавльова В. В. Сумченко І. В. Культура як система цінностей в розумінні наших пращурів та в розумінні сучасної людини Актуальні проблеми філософії та соціології 3-7В.В. Готинян-Журавльова, , 2023
4. Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми: збірник матеріалів наукових доповідей VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 23 жовтня 2023 року). Київ, 2023. 165 с.
5. Зибенков С.О. Контроль над емоційною складовою як метод формування морально-етичних норм медіатора «Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences», 2025, 8 (2) 22-27

Допоміжна

1. Орап, М. О., Вершигора, С. І. (2025). Теоретичний аналіз понять «конфлікт» та «конфліктна поведінка особистості». *Наукові записки. Серія: Психологія*, (1), 94–100. <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2025-1-12>
2. Француз, А. Й., Марина, Ю. Ю. (2023). Медіація, як сучасний спосіб вирішення конфліктів в умовах воєнного стану. *Legal Bulletin*, 64–72. <https://doi.org/10.31732/2708-33X-2023-07-64-72>
3. Кацьора, О. (2021). Проблеми та стан розвитку медіації в Україні. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*, 24(7–8), 21–25. <https://doi.org/10.15421/172174>
4. Brummans, B. H. J. M., Higham, L., Cooren, F. (2022). The work of conflict mediation: Actors, vectors, and communicative relationality. *Human Relations*, 75(4), 764–791. <https://doi.org/10.1177/0018726721994180>

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

Лекція 1. Соціальні конфлікти і кризи як об'єкти міждисциплінарного аналізу

Категоріальний апарат понять «соціальний конфлікт» і «соціальна криза» у сучасних соціальних науках, межі та співвідношення цих понять. Аналіз соціальної напруги у класичній і сучасній соціології (К. Маркс, Г. Зіммель, Е. Дюркгайм, З. Бауман, У. Бек). Поняття кризової ситуації в структурно-функціональному аналізі Т. Парсонса та у сучасних теоріях системних збоїв Н. Лумана. Міждисциплінарний вимір вивчення кризових процесів і конфліктів, поєднання соціологічних, психологічних і політичних інтерпретацій.

Лекція 2. Класичні теорії соціального конфлікту

Теорія соціального конфлікту у працях К. Маркса, Р. Дарендорфа і Л. Козера. Конфлікт як прояв протиріч між класами, групами інтересів і нормативними очікуваннями. Легітимність і нелегітимність конфлікту як соціологічні категорії, що визначають межі прийнятної напруги у

суспільстві. Роль конфлікту як механізму соціальних змін у класичній традиції та його відмінність від хаотичного насильства.

Лекція 3. Сучасні соціологічні моделі конфліктності

Конфліктна взаємодія у символічному інтеракціонізмі в інтерпретації Г. Блумера і Е. Гофмана, повсякденні «мікроконфлікти» і драматургічний підхід. Системне розуміння конфлікту в теорії Н. Лумана, уявлення про конфлікт як форму комунікації. Ресурсні та раціонально-вибіркові моделі конфлікту, акцент на інтересах, владі та доступі до ресурсів. Сучасні підходи до ескалації конфлікту в роботах Л. Понто, Дж. Бертоне і Г. Шелленберга.

Лекція 4. Психологічні моделі кризи та конфліктної поведінки особистості

Психологічні концепції кризи особистості: від класичних підходів З. Фрейда, Е. Еріксона і В. Франкла до сучасних психотерапевтичних моделей. Когнітивно-біхевіористські інтерпретації конфліктної поведінки, роль схем, атрибутів і когнітивних спотворень у виникненні конфліктів. Підходи Д. Канемана і Р. Лазаруса до аналізу стресу, оцінки ситуації та емоційної реакції у кризових контекстах. Механізми психологічної адаптації і дезадаптації в умовах тривалих соціальних криз.

Лекція 5. Афективні механізми конфлікту і роль емоцій у колективній поведінці

Афекти та емоції як чинники колективної дії у класичних теоріях масової поведінки. Психоаналітична інтерпретація емоційної природи соціального конфлікту та роль несвідомих імпульсів у груповій динаміці. Емоційна напруга як основа деструктивної поведінки у соціальних контекстах. Механізми соціального зараження, фрустрації та афективного катарсису у групових процесах. Афективна мобілізація як ресурс протестної активності і як потенціал для солідарності.

Лекція 6. Кризові процеси в інституційних системах: від легітимності до розпаду

Теоретичні підходи до розуміння соціальних інститутів як носіїв нормативної стабільності у працях Е. Дюркгайма та П. Бергера. Інституційна криза та делегітимація як системна характеристика соціального розладу у концепціях Ю. Габермаса, Д. Істона і Г. Алмонда. Соціальна дезінтеграція, інституційний вакуум і аномія в контексті кризової динаміки у працях Р. Мертоне і Н. Смілзера. Посттоталітарна недовіра як синдром у перехідних суспільствах і інституційна руїна як фаза глибокого конфлікту в інтерпретаціях А. Інґлгарта і М. Кастельса.

Лекція 7. Соціальні ризики, глобальні загрози і вразливість соціальних інститутів

Концепція суспільства ризику У. Бека та аналіз вироблених модерністю загроз. Глобалізація, екологічні, технологічні та безпекові ризики як фактори дестабілізації інституційних систем. Підходи Е. Гідденса до рефлексивної модерності та посилення невизначеності у щоденних практиках. Нерівність, маргіналізація та структурна вразливість окремих груп як підґрунтя для виникнення конфліктів.

Лекція 8. Цифрові платформи як агенти соціальної поляризації та конфлікту

Медіа-ефекти як фактор формування соціальної напруги у підходах М. Маклюена, Е. Ноель-Нойманн і Дж. Томпсона. Соціальні мережі як простір афективної мобілізації та конструювання протестних ідентичностей у працях З. Баумана і С. Зубофф. Алгоритмічні бульбашки, ехо-камери та концепт digital populism у дослідженнях П. Говарда і З. Туфекчі. Репертуари цифрового протесту і логіка конфлікту в мережевому суспільстві у трактуванні М. Кастельса.

Лекція 9. Дезінформація, інформаційні війни та медійні стратегії ескалації і деескалації конфліктів

Поняття дезінформації, пропаганди та інформаційних операцій у сучасних конфліктах. Стратегії когнітивного впливу на масову свідомість, використання фейків, конспірологічних наративів і маніпулятивних фреймів. Інформаційні війни як елемент гібридних конфліктів, роль державних і недержавних акторів. Можливості контрнاراتивів, фактчекінгу та медіаграмотності як інструментів деескалації.

Лекція 10. Формування і трансформація громадської думки в умовах соціальних потрясінь

Теорія громадської думки як системи соціального контролю та феномен мовчазної більшості у підходах У. Липпмана і Е. Ноель-Нойманн. Суспільні хвилі емоцій і феномен моральної паніки у трактуванні С. Коена і Е. Герберта. Роль мас-медіа у конструюванні колективних уявлень і страхів під час соціальних криз. Психосоціальні механізми дезорієнтації та роль фреймінгу і праймінгу у формуванні масової свідомості.

Лекція 11. Демографічна структура соціальних конфліктів: вікові, статеві та поколіннєві розломи

Структурно-демографічний підхід до аналізу соціальних конфліктів у працях Д. Голдстоуна та Дж. Месснера. Теорії поколінь і поколіннєві розломи в підходах К. Манхейма, Н. Хау та В. Штрауса. Гендерна поляризація і соціальні ролі в кризових контекстах як чинники напруженості та конфлікту. Біографічний цикл, тілесність і сексуальність як джерела соціального конфлікту у теоріях М. Фуко та Д. Батлер.

Лекція 12. Культурна ідентичність, стигматизація та образ Іншого в умовах конфлікту

Культурна ідентичність як ресурс солідарності і як джерело поляризації у багатоманітних суспільствах. Символічні кордони, процеси включення та виключення у працях Ф. Барта, М. Ламонт і А. Віммера. Образ Іншого, стереотипізація і стигматизація в конфліктних контекстах, орієнталістський дискурс Е. Саїда. Національні, етнічні, релігійні та мовні ідентичності як фактори мобілізації і радикалізації.

Лекція 13. Колективна травма і соціальна пам'ять у формуванні посткризових ідентичностей

Поняття колективної травми та теорія культурної травми у працях Дж. Александера. Травматичний досвід як маркер групової ідентичності та механізм колективної солідарності. Меморіальні практики, соціальне конструювання минулого і політика пам'яті. Забуття, замовчування та інституціоналізація пам'яті як стратегії регулювання суспільної свідомості. Психологія міжпоколіннєвого передавання травми та пам'ять як ресурс постконфліктної інтеграції у підходах Я. Волнкана та інших дослідників.

Лекція 14. Психологічна резильєнтність, довіра і соціальний капітал як ресурси суспільної стійкості

Поняття резильєнтності на індивідуальному і колективному рівнях, психосоціальні механізми відновлення після шоків. Теорії соціального капіталу Р. Патнема, Дж. Коулмана та П. Бурдьє, роль довіри і горизонтальних зв'язків у зниженні конфліктності. Громадянська участь, взаємодопомога і локальні ініціативи як чинники зміцнення стійкості спільнот. Вразливість і ресурсність суспільства в умовах тривалих конфліктів і воєнних дій.

Лекція 15. Соціальні технології подолання конфліктів та формування суспільної стійкості

Поняття соціальних технологій у сучасній соціології та конфліктології, їх відмінність від технічних і адміністративних інструментів. Інструменти регулювання соціальних відносин і моделі колективної взаємодії в умовах кризи. Інституційні технології врегулювання конфліктів у глобальній та українській практиці: посередництво, переговори, відновне правосуддя, комісії правди і примирення. Комунікативні технології подолання конфліктів у контексті теорії комунікативної дії Ю. Габермаса, дискурсивна етика, деліберативна демократія, фасилітація і медіація як інструменти відновлення довіри. Культурно-символічні технології конструювання солідарності та колективної ідентичності, соціальні наративи, мистецтво і меморіальні практики як ресурси суспільного згуртування.

Семінарські (практичні) заняття

Семінарське заняття 1.

Тема 1-2. Соціальні конфлікти і кризи як об'єкти міждисциплінарного аналізу. Моделі соціальної конфліктності в сучасній соціології і психології

Соціальний конфлікт як форма порушення соціальної рівноваги. Кризові явища у суспільстві як наслідок структурних і культурних трансформацій. Психологічні стратегії адаптації особистості в умовах соціальної нестабільності. Вплив глобальних ризиків на локальні конфліктні процеси. Механізми суспільного відновлення після криз. Конфлікт як показник соціальних змін і джерело розвитку. Взаємозв'язок інтересів, влади та нерівності у сучасних теоріях. Психологічні моделі поведінки у конфліктних ситуаціях. Роль емоцій і когнітивних спотворень у виникненні конфлікту. Методи запобігання ескалації протистояння.

СРС. Розкрити можливі причини виникнення соціальної кризи у сучасному суспільстві. Охарактеризувати основні риси конструктивного соціального конфлікту

Література: Докаш, 2020; Конфліктологія, 2020; Соціологія, 2024.

Семінарське заняття 2.

Тема 3. Афективні механізми конфлікту і роль емоцій у колективній поведінці

Основні питання. Емоції як чинник групової мобілізації та солідарності. Психологічні механізми афективної взаємодії у масових рухах. Вплив колективних емоцій на перебіг соціальних криз. Катарсис, фрустрація і соціальне зараження як форми емоційного реагування. Стратегії емоційного самоконтролю у постконфліктних спільнотах.

СРС. Пояснити, як емоційна динаміка може змінювати характер соціального конфлікту.

Література: Докаш, 2020; Конфліктологія, 2020; Соціологія, 2024.

Семінарське заняття 3.

Тема 4. Кризові процеси в інституційних системах: від легітимності до розпаду

Основні питання. Інституційна довіра як основа стабільності суспільства. Делегітимація влади та зниження нормативного контролю. Соціальна дезінтеграція як наслідок руйнування інституцій. Аномія і втрата орієнтирів у перехідних суспільствах. Шляхи відновлення інституційної ефективності після кризових розладів.

СРС. Навести приклад інституційної кризи та окреслити її соціальні наслідки.

Література: Докаш, 2020; Конфліктологія, 2020; Соціологія, 2024.

Семінарське заняття 4.

Тема 5. Цифрові платформи як агенти соціальної поляризації та конфлікту

Основні питання. Соціальні мережі як середовище політичної мобілізації. Алгоритмічні механізми формування ехо-камер і бульбашок думок. Психологічні ефекти цифрового впливу на поведінку користувачів. Інформаційні війни і маніпуляції як нові форми соціального конфлікту. Цифрова етика і відповідальність платформ.

СРС. Проаналізувати роль соціальних медіа у загостренні суспільних протистоянь.

Література: Докаш, 2020; Конфліктологія, 2020; Соціологія, 2024.

Семінарське заняття 5.

Тема 6. Формування і трансформація громадської думки в умовах соціальних потрясінь

Основні питання. Громадська думка як індикатор соціальної стабільності. Вплив страху, паніки та чуток на масову свідомість. Механізми фреймінгу і праймінгу у створенні колективних уявлень. Моральна паніка як форма суспільного реагування. Роль медіа у стабілізації громадських настроїв.

СРС. Визначити, як засоби масової інформації впливають на динаміку суспільних криз.

Література: Докаш, 2020; Конфліктологія, 2020; Соціологія, 2024.

Семінарське заняття 6.

Тема 7. Демографічна структура соціальних конфліктів (вікові, статеві, поколінневі розломи)

Основні питання. Демографічні чинники як основа соціальної напруги. Гендерна поляризація і нерівність у кризових контекстах. Поколінневі відмінності у сприйнятті соціальної справедливості. Біологічні та культурні виміри соціальної поведінки. Соціальна роль віку у процесах конфліктної взаємодії.

СРС. Проаналізувати, як поколінневі відмінності впливають на суспільну згуртованість.

Література: Докаш, 2020; Конфліктологія, 2020; Соціологія, 2024.

Семінарське заняття 7.

Тема 8. Колективна травма і соціальна пам'ять у формуванні посткризових ідентичностей

Основні питання. Колективна травма як механізм соціальної солідарності. Роль пам'яті у подоланні наслідків конфлікту. Інституціоналізація пам'яті у культурних і державних практиках. Забуття і замовчування як форми соціального захисту. Міжпоколінневе передавання травматичного досвіду.

СРС. Пояснити, як колективна пам'ять може сприяти примиренню після конфлікту.

Література: Докаш, 2020; Конфліктологія, 2020; Соціологія, 2024.

Семінарське заняття 8.

Тема 9. Соціальні технології подолання конфліктів та формування суспільної стійкості

Основні питання. Соціальні технології як інструменти врегулювання конфліктів. Інституційні моделі медіації і фасилітації. Комунікативні практики довіри у публічному просторі. Культурно-символічні ресурси постконфліктного відновлення. Психологічна резильєнтність як чинник суспільної стійкості. СРС. Розкрити значення соціальних технологій для зміцнення суспільної стійкості.

Література: Докаш, 2020; Конфліктологія, 2020; Соціологія, 2024.

Семінарське заняття 9.

Тема 10. Психологічні моделі кризи та конфліктної поведінки особистості

Основні питання. Психологічні стратегії реагування на кризу: уникнення, конфронтація, пошук підтримки, когнітивна переробка подій. Вплив індивідуальних відмінностей, життєвого досвіду та ціннісних орієнтацій на стиль поведінки у конфлікті. Порівняння психоаналітичних, екзистенційних і когнітивно-біхевіористських інтерпретацій конфліктної поведінки. Розбір типових помилок мислення, що посилюють ескалацію інтерперсональних і групових конфліктів.

СРС. Описати на прикладі одну кризову ситуацію та проаналізувати можливі стилі поведінки особистості з позицій різних психологічних підходів.

Література: Докаш, 2020; Конфліктологія, 2020; Соціологія, 2024.

Семінарське заняття 10.

Тема 11. Соціальні ризики, глобальні загрози і вразливість соціальних інститутів

Основні питання. Глобальні ризики як фон для формування нових типів конфліктів і кризових ситуацій. Вплив економічної нестабільності, воєн, екологічних катастроф та технологічних змін на стійкість інститутів. Вразливість різних соціальних груп до ризиків та її зв'язок із соціальною нерівністю. Практики управління ризиками і кризового менеджменту, їх роль у запобіганні соціальній дезінтеграції.

СРС. Проаналізувати, як один із глобальних ризиків останніх років вплинув на функціонування певного соціального інституту (освіта, охорона здоров'я, політика тощо).

Література: Докаш, 2020; Конфліктологія, 2020; Соціологія, 2024.

Семінарське заняття 11.

Тема 12. Дезінформація, інформаційні війни та медійні стратегії впливу на конфлікти

Основні питання. Дезінформація як інструмент цілеспрямованого спотворення реальності та формування ворожих образів. Механізми поширення фейкових новин і конспірологічних наративів у цифровому середовищі. Вплив інформаційних атак на емоційний стан, поведінку та ідентичність спільнот. Стратегії протидії дезінформації: фактчекінг, розвиток медіаграмотності, критичне мислення, формування альтернативних наративів.

СРС. Проаналізувати конкретний приклад інформаційної кампанії та показати, які механізми впливу на масову свідомість у ній використовувалися.

Література: Докаш, 2020; Конфліктологія, 2020; Соціологія, 2024.

Семінарське заняття 12.

Тема 13. Культурна ідентичність, стигматизація та образ Іншого в умовах конфлікту

Основні питання. Культурні та національні ідентичності як ресурси мобілізації у конфліктах. Формування образу «свого» і «чужого», механізми стигматизації та дегуманізації супротивника. Роль мас-медіа, художніх образів і повсякденних практик у закріпленні стереотипів. Можливості міжкультурного діалогу та переосмислення образу Іншого як шлях до деескалації протистоянь.

СРС. Пояснити на прикладі, як стереотипізація певної групи може посилювати конфлікт і які кроки могли б сприяти зміні цього образу.

Література: Докаш, 2020; Конфліктологія, 2020; Соціологія, 2024.

Семінарське заняття 13.

Тема 14. Психологічна резильєнтність, довіра і соціальний капітал як ресурси суспільної стійкості

Основні питання. Резильєнтність індивідів і спільнот у довготривалих конфліктах і кризах. Значення міжособистісної та інституційної довіри для підтримання соціального порядку. Соціальний капітал як ресурс взаємодопомоги, солідарності та самозахисту спільнот. Приклади локальних ініціатив,

волонтерських рухів і громадських мереж, що сприяють відновленню та зміцненню суспільної стійкості.

СРС. Проаналізувати конкретний приклад спільноти чи ініціативи, яка демонструє високий рівень резильєнтності, та визначити чинники, що цьому сприяють.

Література: Докаш, 2020; Конфліктологія, 2020; Соціологія, 2024.

Семінарське заняття 14.

Тема 15. Інтеграція соціологічних і психологічних підходів до аналізу криз і конфліктів

Основні питання. Порівняння можливостей і обмежень соціологічних та психологічних моделей конфлікту і кризи. Взаємодоповнюваність макро-, мезо- та мікрорівневого аналізу конфліктних процесів. Приклади комплексного розгляду конкретних конфліктних ситуацій із врахуванням структурних, культурних і індивідуально-психологічних чинників. Обговорення можливостей застосування отриманих знань у майбутній професійній діяльності в сфері врегулювання конфліктів та медіації.

СРС. Підготувати короткий аналітичний огляд, у якому інтегрувати соціологічні та психологічні пояснення одного обраного типу конфлікту (політичний, організаційний, міжгруповий, міжособистісний).

Література: Докаш, 2020; Конфліктологія, 2020; Соціологія, 2024.

Семінарське заняття 15.

Модульна контрольна робота

Самостійна робота студента

Самостійна робота здобувача включає:

підготовка до аудиторних занять – 95 год;

підготовка до модульної контрольної роботи – 4 год;

написання реферату – 15 год;

підготовка до заліку – 6 год.

Загалом – 120 год.

Під час планування індивідуального завдання з певного ОК необхідно забезпечити баланс часу СРС відповідної освітньої компоненти. Підґрунтям цього розрахунку є орієнтовні норми часу на виконання здобувачами вищої освіти окремих робіт:

Вид роботи	Підготовка до одного аудиторного академічного часу					Підготовка та складання		Виконання	
	Лекції	Практичні	Семінарські	Лабораторні	МКР* (денна)	Залік	Екзамен	ІСЗ (денна)	ДКР (заочна)
Норма часу (год.)	0,3-0,5	0,5-1	1,5-2	1-1,5	2	6	30	10-15	10-20

Політика та контроль

6. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Опрацьовуючи навчальний матеріал навчальної дисципліни «Соціологія громадської думки та мас-медіа», студенти виконують завдання до семінарських занять, пишуть модульну контрольну роботу та здають усно екзамен (додатки до силабусу). Ці види робіт сприяють закріпленню та поглибленню теоретичних знань студентами з окремих тем модуля, розвивають навички самостійної роботи з першоджерелами, сприяють формуванню теоретичного соціологічного мислення та уяви.

Відвідування та виконання завдань

Студенту складно буде належно підготуватись до практичного заняття та екзамену, якщо буде пропускати лекції. Для студентів, які бажають продемонструвати відмінні результати навчання,

активна робота на лекційних заняттях є необхідною. Однак відпрацьовувати пропущені лекції не потрібно.

Активна участь студента на практичних заняттях є обов'язковою. Рейтинг студента значною мірою формуватиметься за результатами його роботи на практичних (семінарських) заняттях. Кожне пропущене практичне заняття (незалежно від причин пропуску) знижує підсумковий рейтинг студента з дисципліни.

Студенти, які пропустили практичні заняття, можуть не допустити зниження підсумкового рейтингу, своєчасно (протягом семестру) опрацювавши відповідні теми і виконавши завдання, передбачені для пропущених занять. Не треба чекати наближення заліково-екзаменаційної сесії для відповідного спілкування з викладачем. Варто це робити як тільки студент буде готовий продемонструвати свої знання і навички з пропущених тем.

Теми і завдання для практичних занять передбачені силабусом, доступні з особистого кабінету студента в системі «Moodle» або «Кампус».

На лекціях та практичних заняттях допускається використання ноутбуків, смартфонів, письмових нотатків, але лише для цілей, зумовлених темою заняття і відповідним тематичним завданням. Відповідати на питання викладача, читаючи з екрану смартфона, ноутбуку, підручника чи нотаток не варто. Це характеризує рівень підготовки студента не з кращого боку. Відповіді студента можуть спиратись на підручні матеріали, але повинні бути вільними від читання тексту.

Форми роботи

Лекційні і семінарські заняття проводяться відповідно до вимог нормативно-методичних документів та рейтингової системи оцінювання знань студентів. На лекціях використовуються комп'ютерні презентації з висвітленням основних положень тем, з урахуванням тематики занять: з підручників, навчальних посібників та словників по соціології.

На семінарських заняттях студенти обговорюють тексти першоджерел та професійні коментарі щодо їх змісту. Семінарське заняття дає можливість оцінити, з одного боку, рівень підготовки до нього (виступ, участь в дискусії, висловлення власної думки), з іншого – засвоювати завдання модульного контролю. Результати роботи студента оцінюються викладачем згідно діючої бальної системи і свідчать про ефективність контролю роботи студента. Критеріями оцінювання виконання завдань семінарського заняття є: логічна послідовність відповіді; повнота розкриття кожного питання; аналітичність міркувань у відповіді; посилання на джерела; обґрунтованість особистих висновків.

Процедура оскарження результатів контрольних заходів оцінювання

Студенти мають можливість підняти будь-яке питання, яке стосується процедури контрольних заходів та очікувати, що воно буде розглянуто згідно із наперед визначеними процедурами. Для оскарження контрольних заходів студент має подати заяву, у якій має бути вказана причина оскарження, наведені факти упередженості викладача. Викладач повинен обговорити дану заяву зі студентом особисто на консультації. В разі відсутності порозуміння щодо результату контрольного заходу, формується комісія з викладачів кафедри, яка оцінює процедуру проведення контрольного заходу та претензії студента. Комісія може вирішити провести контрольний захід повторно, або відхилити заяву. Рішення комісії є остаточним та оскарженню не підлягає.

Політика університету

Академічна доброчесність

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>. (інша необхідна інформація стосовно академічної доброчесності).

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Політика використання штучного інтелекту

Політика використання штучного інтелекту та її принципи регламентуються наказом «Політика використання штучного інтелекту для академічної діяльності в КПІ ім. Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://osvita.kpi.ua/node/1225>.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Оцінювання та контрольні заходи

Рейтинг студента складається з балів, які він отримує за:

- 1) Роботу на семінарських заняттях
- 2) МКР
- 3) Реферат
- 4) Екзамен

Розрахунок вагових балів

PCO з навчальної дисципліни складається з суми балів студента за усі виконані контрольні заходи протягом семестру.

1. Відповіді на семінарських заняттях.

Ваговий бал – 4 бали при відповіді на більшість питань. Максимальна кількість балів на всіх практичних заняттях дорівнює $r_{\text{сем}} = 4 \text{ бали} * 15 = 60 \text{ балів}$.

«відмінно» 4 бали – студент отримує при відповіді на більшість питань семінарського заняття. Відповідь вважається повною, якщо студент демонструє глибоке знання матеріалу, логічно і послідовно його викладає, дає обґрунтовані висновки, вільно оперує конкретними даними, переважно надає повні та аргументовані відповіді, висловлює власну позицію з дискусійних питань, демонструє ознаки теоретичного мислення та соціологічної уяви.

«добре» 3 бали – студент бере участь в обговоренні окремих питань плану семінарського заняття, демонструє хороший рівень знання матеріалу.

«задовільно» 2,5 бали – студент бере участь в обговоренні одного питання плану семінарського заняття або демонструє доволі поверхові знання, не демонструє власної позиції з обговорюваних проблем.

2. Реферат. Ваговий бал – 30 балів

Критерії оцінювання:

- «відмінно», тема розкрита повною мірою (не менше 90% потрібної інформації), робота написана самостійно, відповідає встановленим вимогам та здана вчасно – 27–30 балів;
- «добре», тема розкрита не досить повно (не менше 75% потрібної інформації), наявні незначні відхилення від встановлених вимог, здана вчасно – 23–26 балів;
- «задовільно», тема розкрита погано та/або наявні суттєві відхилення від встановлених вимог та/або робота здана із суттєвою затримкою – 18–22 балів;
- «незадовільно», робота не відповідає вимогам на 18 балів – 0 балів.

3. МКР. Ваговий бал – 10 балів.

МКР передбачає написання есе за однією з тем, перелік яких наведений у додатку 1.

Оцінювання есе здійснюється за наступними критеріями:

- «відмінно» – 9-10 балів – студент формулює точні дефініції, надає теоретично обґрунтовані аргументи щодо теми есе, демонструє власну аргументовану позицію;
- «добре» – 8 балів – відображається сутність теми, але наявні неточності у відповіді;
- «задовільно» – 6-7 бали – неповна відповідь, наявні суттєві помилки;
- «незадовільно» – 0 балів – некоректна відповідь.

Заохочувальні бали (не більше 10 балів за усі види робіт):

- за науково-дослідницьку діяльність (участь у конференціях, «Днях науки ФСП», конкурсах студентських робіт, публікації);
- участь у факультетських олімпіадах з навчальної дисципліни та всеукраїнських олімпіадах.

Рейтингова оцінка з навчальної дисципліни доводиться до здобувачів на заліку під час заліково-екзаменаційної сесії.

Здобувачі, які мають рейтингову оцінку 60 і більше балів, отримують відповідну до набраного рейтингу оцінку без додаткових випробувань.

Зі здобувачами, які мають рейтингову оцінку менше 60 балів, а також з тими здобувачами, хто бажає підвищити свою рейтингову оцінку, викладач проводить семестровий контроль у вигляді залікової контрольної роботи або співбесіди.

4. Залік – 100 балів.

Ваговий бал – 100.

Залік передбачає відповідь студента на два питання. Питання є різними за змістом, відповідають тематиці лекцій, семінарів, самостійної роботи, питань з самоконтролю. Кожне питання оцінюється в 50 балів.

Критерії оцінювання:

- 48-50 балів - студент демонструє глибоке знання змісту навчального матеріалу, здатність до системного й міждисциплінарного аналізу проблем курсу; вільно й коректно використовує наукові поняття та терміни, формулює логічні, аргументовані висновки, виявляє власну обґрунтовану позицію щодо дискусійних питань;
- 43-47 бали - студент демонструє дуже добрий рівень засвоєння навчального матеріалу, добре орієнтується в основних темах курсу, здатний до аналізу та узагальнення; можливі поодинокі неточності у формулюваннях або прикладах, які не впливають суттєво на загальний рівень відповіді;
- 38-42 бали - студент демонструє достатньо повне розуміння основних тем і питань курсу. Використовує базову наукову термінологію, однак аналіз є переважно описовим; висновки сформульовані, але не завжди достатньо аргументовані;
- 33-37 бали - студент демонструє загальне уявлення про навчальний матеріал, але відповіді містять помітні неточності у визначеннях, прикладах або логіці викладу; застосування наукової термінології є обмеженим, аналітична складова виражена слабо;
- 30-32 бали - студент демонструє фрагментарні знання окремих тем курсу, орієнтується лише в частині ключових понять; відповіді неповні, поверхові, висновки недостатньо обґрунтовані;
- 0-29 балів - студент не орієнтується у ключових поняттях і проблематиці курсу; відповіді нелогічні або відсутні.

Умови позитивної проміжної атестації:

Для отримання «зараховано» з першої проміжної атестації студент повинен мати не менше ніж 12 балів, для отримання «зараховано» з другої проміжної атестації студент повинен мати не менше ніж 24 бали.

Умови допуску до заліку:

Умовою допуску студента до заліку є зарахування індивідуального семестрового завдання (реферату) та МКР.

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

<i>Рейтингова оцінка здобувача (бали)</i>	<i>Університетська шкала оцінок рівня здобутих компетентностей (результатів навчання)</i>
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно

Можливі відмітки у відомості семестрового контролю:

Не допущено	Невиконання умов допуску до семестрового контролю
Усунено	Порушення принципів академічної доброчесності або морально-етичних норм поведінки
Не з'явився	Здобувач, був допущений, але не з'явився на залік

Перегляд рейтингової системи оцінювання впродовж семестру

Перегляд РСО може здійснюватися за вмотивованою заявою здобувача, що вивчає ОК, органу студентського самоврядування або профспілкового комітету студентів, поданою на ім'я завідувача забезпечуючої кафедри. Процедура перегляду визначена у розділі 7 Положення про систему оцінювання результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/Pologennia_RSO_2025.pdf

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)**Рекомендації студентам**

Працюючи на лекції студенту варто конспектувати основні поняття, ознаки, класифікації, визначення, алгоритми, про які розповідатиме викладач. Це дозволить студенту краще презентувати свою позицію (думку), критично оцінювати позиції (думки) інших студентів, ставити питання викладачу та студентам. Обсяг засвоєного навчального матеріалу і глибина його розуміння від цього збільшуватиметься. Готуючись до практичного заняття студенту бажано опрацювати лекційний матеріал певної теми, ознайомитись з додатковими ресурсами в списку літератури. Якщо студент не ознайомився з навчальним матеріалом, йому варто уважніше слухати виступаючих, і завдяки отриманій інформації намагатись компенсувати недоліки підготовки до заняття. Не слід відмовляти від відповіді на питання викладача. Навіть якщо студент не знає відповіді, доцільно спробувати відповісти, висловити свою думку, виходячи з власних знань, досвіду, логіки запитання тощо. При цьому не треба боятися помилитися – одним з важливих завдань вивчення соціально-гуманітарних дисциплін є вироблення навичок логічного мислення, ведення дискусії та висловлення власних думок. Однак, варто пам'ятати, що незнання матеріалу дисципліни є суттєвим недоліком роботи студента і буде негативно впливати на його загальний рейтинг.

Пропуски студентом занять за поважних причин, відпрацювання пропущених студентом тем можливо у формі написання творчих есе.

Тематика рефератів

1. Соціальний конфлікт як механізм соціальних змін у класичних і сучасних теоретичних підходах
2. Соціальна криза як багатовимірний процес і її структура у соціальному середовищі
3. Класичні теорії соціального конфлікту у працях Маркса Зіммеля Дарендорфа і Козера
4. Психологічні механізми конфліктної поведінки та роль фрустрації і агресії
5. Афективні процеси як чинник колективної мобілізації під час соціальних протестів
6. Кризові стани соціальних інститутів і механізми інституційного розпаду
7. Цифрові платформи як середовище радикалізації та посилення соціальної поляризації
8. Інформаційні війни і дезінформація як інструменти ескалації соціальних конфліктів
9. Формування панічних настроїв і моральної паніки у періоди соціальних потрясінь
10. Поколінневі розломи та їх роль у виникненні соціальних конфліктів
11. Гендерні нерівності як чинник соціальної напруги у кризових контекстах
12. Культурна ідентичність і образ Іншого як джерела соціальної напруженості
13. Колективна травма та соціальна пам'ять у формуванні посткризових ідентичностей
14. Соціальний капітал і довіра як ресурси суспільного відновлення після криз
15. Соціальні технології врегулювання конфліктів у сучасному суспільстві
16. Соціальні ризики і глобальні загрози як підґрунтя сучасних конфліктних процесів
17. Масмедійні механізми конструювання образу ворога в умовах криз
18. Психологічна резильєнтність особистості і спільноти у довготривалих конфліктах
19. Стигматизація і дискримінація як соціально-психологічні механізми загострення конфліктів
20. Моделі деескалації конфліктів у соціальних політичних і психологічних підходах

**Завдання до МКР.
Написання есе (до 5 сторінок).**

Тема на вибір:

1. Чи може соціальний конфлікт мати конструктивний характер для розвитку суспільства?
2. Як соціальні мережі впливають на формування і динаміку сучасних конфліктів?
3. Які психологічні механізми сприяють ескалації конфліктів у кризових суспільствах?
4. Як довіра і соціальний капітал впливають на стійкість спільнот під час криз?
5. Чому колективна пам'ять є важливою умовою постконфліктного примирення?
6. Яким чином емоції та афекти формують групову поведінку під час соціальних протестів?
7. Як цифрові технології можуть бути використані для посередництва у конфліктах і підтримки діалогу.

При написанні есе продемонструвати власну позицію по темі есе та проблемах, що підіймаються у публікаціях, та дотримуватись наступної структури:

Вступ. Перші кілька речень повинні визначити тему есе, мету та наміри автора публікації в дослідженні певної проблеми.

Основна частина. У цій частині слід детально розглянути основні ідеї, аргументи та приклади автора публікації.

Висновки. У цій частині слід навести свої узагальнюючі висновки. Чи вдалось автору на задовільному рівні дослідити певну проблему? Якими є пропозиції або рекомендації щодо подальшого дослідження даної теми?

Список літератури. Якщо ви використовували будь-які джерела для свого есе, то необхідно їх вказати у списку літератури. В такому разі в тексті обов'язковими є посилання на використану літературу, наприклад [3, с. 5], що означає посилання на джерело під №3 у списку літератури на с. 5. Посилання на електронні джерела (інтернет-статті, відео) не маркуються сторінкою. Тоді посилання оформлюється (як приклад) таким чином: [4], що означає посилання на джерело під №4.

Питання для підготовки до заліку

1. Що є предметом соціології конфліктів і криз, і чому ці явища вважаються системними показниками соціальних трансформацій?
2. Як визначається поняття «соціальний конфлікт» у сучасній соціології?
3. Чим відрізняється соціальний конфлікт від соціальної напруги та соціальної кризи?
4. Яке місце конфлікту в структурі соціальної дії за Г. Зіммеlem?
5. Як Е. Дюркгайм пояснював кризові процеси в суспільстві через поняття аномії?
6. Як У. Бек трактує суспільство ризику і його зв'язок із соціальними конфліктами?
7. У чому полягає суть системного підходу до конфлікту у теорії Н. Лумана?
8. Як Т. Парсонс описував поняття «кризової ситуації» у структурно-функціональному аналізі?
9. Які психологічні чинники формують динаміку індивідуальної кризи?
10. Як концепція В. Франкла про «смыслову кризу» пояснює поведінку людини в період соціальних потрясінь?
11. Які типи соціальних конфліктів виділяють сучасні соціологи?
12. У чому полягає відмінність між вертикальними та горизонтальними конфліктами?
13. Що таке легітимність конфлікту у теорії Р. Дарендорфа?
14. Як Л. Козер визначав функціональний потенціал конфлікту?
15. Що є основною причиною ескалації конфлікту за Дж. Бертоном?
16. Як когнітивні спотворення впливають на перебіг соціального конфлікту?
17. Які стадії розвитку конфлікту виділяють у сучасній конфліктології?
18. Що таке «ескалація» і «деескалація» конфлікту?
19. Які є базові стратегії поведінки у конфліктній ситуації за К. Томасом?
20. Як теорія ігор використовується для моделювання конфліктних ситуацій?
21. Які афективні механізми лежать в основі колективної поведінки під час протестів?
22. Що таке «соціальне зараження» у теоріях масової поведінки?
23. Як пояснюється феномен фрустрації у контексті агресії та конфлікту?

24. У чому полягає психоаналітичне розуміння афекту у соціальних процесах?
25. Як емоції сприяють колективній мобілізації?
26. У чому полягає різниця між афективним катарсисом і раціональним примиренням?
27. Як соціальні інститути забезпечують стабільність і запобігають конфліктам?
28. Які чинники призводять до інституційної кризи та делегітимації влади?
29. У чому полягає феномен інституційної дезінтеграції в посттоталітарних суспільствах?
30. Як поняття «анонімна влада» (за М. Кастельсом) пов'язане з кризою довіри?
31. Як аномія проявляється в умовах сучасних соціальних змін?
32. Які симптоми соціальної дезорганізації вказують на кризу інституцій?
33. Як цифрові технології змінюють структуру соціальних конфліктів?
34. Що таке «алгоритмічні бульбашки» і як вони впливають на поляризацію суспільства?
35. Як феномен «ехо-камер» впливає на громадську думку?
36. У чому полягає концепція «digital populism» у сучасних дослідженнях?
37. Як соціальні мережі стають інструментом протестної мобілізації?
38. Які ризики несе інформаційна війна для соціальної стабільності?
39. Що означає поняття «цифрова агресія» в контексті соціальних конфліктів?
40. Як моральна паніка виникає внаслідок медіа-ефектів?
41. Що таке громадська думка і які функції вона виконує в суспільстві?
42. Як теорія «спіралі мовчання» Е. Ноель-Нойман пояснює поведінку масової аудиторії?
43. Як фреймінг впливає на сприйняття соціальних подій?
44. Що таке праймінг і як він діє у процесі політичної комунікації?
45. Як маніпулятивні технології у ЗМІ впливають на розвиток соціальних криз?
46. Як формується колективна пам'ять у процесі постконфліктного відновлення?
47. Що таке теорія культурної травми Джеффри Александера?
48. Як міжпоколіннєве передавання травми впливає на ідентичність спільнот?
49. У чому полягає соціальна функція забуття та замовчування у процесах відновлення?
50. Як меморіальні практики сприяють подоланню соціальних розломів?
51. Як психологія пояснює процес трансформації колективної травми в ресурс розвитку?
52. Що таке суспільна стійкість і які її ключові параметри?
53. Як поняття «резильєнтність» використовується у соціологічних дослідженнях?
54. Яку роль відіграють соціальні технології у формуванні суспільної стійкості?
55. У чому полягає значення комунікативної дії (Ю. Габермас) для врегулювання конфліктів?
56. Як фасилітація і медіація сприяють розв'язанню конфліктних ситуацій?
57. Які відмінності між примиренням, компромісом і консенсусом у процесах конфліктного регулювання?
58. Як культурно-символічні ресурси допомагають подолати наслідки соціальних криз?
59. Яке значення мають громадські ініціативи і локальні спільноти у відновленні після конфлікту?
60. Як мистецтво і культура можуть виступати соціальними технологіями примирення?
61. У чому полягає роль емоційного інтелекту у попередженні конфліктів?
62. Як теорія соціального капіталу (П. Бурд'є, Р. Патнем) пояснює формування довіри?
63. Яке значення має довіра у забезпеченні соціальної стійкості?
64. Як психологічна підтримка і колективне переживання впливають на посткризову адаптацію?
65. Які фактори формують готовність суспільства до примирення після масштабних потрясінь?
66. Як поєднуються інституційні, культурні та психологічні механізми подолання конфліктів?
67. У чому полягає взаємозв'язок між соціальною політикою, безпекою і резильєнтністю суспільства?
68. Як наукове вивчення конфліктів допомагає прогнозувати соціальні ризики?
69. Які методи соціології можуть бути використані для дослідження динаміки кризових процесів?
70. Які міждисциплінарні підходи є найефективнішими для аналізу соціальних конфліктів у сучасних умовах?

Неформальні дистанційні та онлайн курси

За бажанням здобувача, в умовах, що не сприяють регулярному відвідуванню занять, допускається вивчення окремих змістовних частин дисципліни в асинхронному режимі, зокрема через опанування дистанційних курсів та інших форм неформального навчання. Для врахування в рейтинговій системі оцінювання балів за такі курси, вони мають змістовно відповідати певним темам силабусу, а їх проходження узгоджене з викладачем дисципліни. На підтвердження проходження неформального навчання студент має надати відповідний документ (сертифікат) із зазначенням назви курсів та їх обсягу в годинах. Визнання результатів неформальної освіти відбувається у порядку визначеному у відповідному Положенні КПІ ім. Ігоря Сікорського: <https://osvita.kpi.ua/node/179>

Можливе також використання інших масових відкритих онлайн або офлайн курсів (повністю або частково) за умови погодження їх тематики та змісту з лектором.

Дистанційне навчання

Можливе синхронне дистанційне навчання з використанням платформ для відео-конференцій та освітньої платформи для дистанційного навчання в університеті.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено доцентом кафедри соціології, докт. соц. наук, Кухтою М.П.

Ухвалено кафедрою соціології (протокол № 14 від 23.06.2025)

Погоджено Методичною комісією факультету (протокол № 4 від 24.06.2025)